

Épül, szépül ez a város...

Körülbelül huszonöt esztendeje annak, hogy *Relle Pálnak, Budapest revíziója* című tanulmánya megjelent a könyvpiacra. A finom tollú esztéta és jóhiszemű újságíró Budapest szabályozási és városrendezési hibáit pécézte ki ebben a könyvében, mely a maga idejében meglepő érdeklődést keltett. „A város építést hosszú időn át a hozzá nem értés és az építőspekuláció irányította a fővárosban. Budapest ábrázatán végzetes hibákat ejtett a kontárság és a szűkkeblűség. Ezeket a hibákat csak alapos revízióval lehet segíteni” — hirdette *Relle Pál*. Volt egy korszak, mikor azt hitték, hogy a főváros minden talpalatnyi földjét be kellett építeni és ott tatarékoskodtak térrel és telekkel, ahol nem lett volna szabad. A Dunakorzót például keskenyre szabták. Ezelőtt hatvan-hetven esztendővel nem tudták eldönteni, hogy kikötő számára foglalják-e le a Dunapartot, vagy korzó számára. Végül is úgy oldották meg a kérdést, hogy építettek kikötőt is, korzót is. De a korzó keskeny, a kikötő pedig nem boldogul a korzó miatt. Tessék elképzelni ezt a Dunapartot, ha a Mária Valéria ucca Dunafelöli házsorát nem építik be, hanem meghagyják az egész széles sávot korzónak. Milyen szép, milyen nagyszerű lett volna. De hát ehhez szív kell, meg érzék. A régi regulátoroknak azonban nem volt sem ez, sem amaz.

A Bazilika háttal áll...

Ybl Miklós megépítette a gyönyörű lipótvárosi Bazilikát meg az Operaházat, de egyik sem érvényesül úgy, ahogy megérdemelné. Az Operaházat beleszorították a levegőtlen bérházatengerbe. A nagyszerű palota most egysorban áll a bérházakkal, s éppenséggel nem látszik a főváros legmagasabb épületének. De a vén és rozzant bérkaszárnnyák minden szépségét eltakarják a Bazilikának is, mely büszkén fordít háttal a Vilmos császár útnak. Az Erzsébet-hídat nekivitték a Gellérthegynek, a Keleti pályaudvar frontja pedig ferdén áll a Rákóczi útra, a Thököly útra és a Rottenbiller uccára egyaránt. De ferdén áll a Baross-térre is. A legtöbb monumentális épületünk elhelyezésénél hiányzik a távlat. A Központi Városháza nyugati frontja szinte megfullad a keskeny Városház uccában. Kikapott példák ezek, melyeket azért említünk, mert ma éppen olyan aktuálisak, mint amilyenek huszonöt évvel ezelőtt voltak, mikor a pénzhiány épp úgy kerékbe tört minden szép gondolatot és tervet, mint most.

Kétségtelen, hogy egy egységes szabályozási és városrendezési terv sokat javítana Budapest egyik-másik vidékének elhibázott ábrázatán. De ez az egységes terv nem akar elkészülni. Pedig ennek a tervnek a szükségét azóta halljuk emlegetni, mióta az Erzsébet-híd építésével kapcsolatban a Belváros szabályozását elkezdték. Annak pedig több mint negyven esztendeje. *Bárczy* István polgármestersége idején már úgy látszott, hogy mégis csak megindul a nagy revízió, de akkor meg a világháború kitörése állta útját minden készségnek és jószándéknak.

Építészeti álmok

Az egységes városszabályozási terv most ismét aktuális. Száz esztendőnél is idősebb házsorokat bontanak le nemsokára, hogy helyébe tornyos palotákat és sugárutat építsenek. „Ha minden jól megy” egy-két esztendő alatt megváltozik és megifjodik a Károly körút képe, de a Madách út kiépítésével meg fog változni a belső Teréz- és Erzsébetváros arculata is. Jól gondoljuk meg, hogy mit építünk a százéves kövek és téglák helyébe, mert amit most elvételünk, azt újabb száz-százötven esztendeig megint nem tudják majd kijavítani. Jól fontoljuk meg, hogy a múlt helyére a *jövendőnek* építünk, mert hiszen ízlés, stílus és divat folyton változik és ne felejtjük el, hogy a forgalom rohamosan nő és az új városrésznek olyanoknak kell lennie, mely a szemet gyönyörködteti,

de ezenkívül levegős, széles útvonalai, tágas terei zavartalanul le tudják vezetni a nagyváros növekvő forgalmát. Tanuljunk a múlt tévedéseiből; ne felejtjük el, hogy a múlt század elején a kis pénzzel operáló *Verschönerungs-Kommission* idejében tulajdonképpen az 1838-i nagy árvíz vált a legkülönb városregulátor, mely ledöntötte a gyöngye lábán álló háztömböket és tereket tört, uccát vágott az épületrengetegben. A mai *Klauzál tér* és a hajdani *Schiffmannsplatz*, melyre később az Operaház került, az árvíz után keletkezett. De az árvíz adta meg a módot és alkalmat arra is, hogy a város egyik-másik szűk uccáját kiszélesíthessék.

Tulajdonképpen nem szabad panaszkodnunk, mert bár sok bajon ment keresztül Budapest, de azért mindig kikászálódott a bajokból és épül, szépül ez a város folytonosan. Pedig valamikor nem igen ragyogott Budapestre a királyi udvar fénye. Bécsben székelt a magyar király és látogatóba jött néha hozzánk. A magyar mágánásoknak is előbb volt palotájuk a „császárvárosban”, — mint Budapestben. Pestnek nem ajándékozta oda az uralkodó az erődítmények sáncait, a „glacis“-t körutak, terek és városrendezés céljaira, mint ahogyan odaajándékozta Bécsnek és körutaink, tereink mégis kiépültek. Kihevert ez a város minden bajt; az 1811-i és az 1816-i devalvációt, az 1838-i árvizet, az 1848-49-i szabadságharcot, az 1873-i krachhot, az 1885-i esztendő válságait, az 1898-i fekete szombatot, a hosszú ipari- és kereskedelmi pangást, sztrájkokat, krimicsaukat, világháborút, mindent. Közben a jó rög Károly-kaszárnya körül új világ, új hatalmas élet támadt; emeletes, tornyos paloták állnak a hajdani viskók helyén és egy világváros ideges lármáját kelti új életre minden hajnalban a fölkelő nap.

Szó sincs róla, van itt hiba is bőven, de azért hibáival együtt is tetszik ez a város az idegennek. De a hibák kijavítására most már itt az alkalom; új hibák és új tévedések elkövetése kétszeres bűn lenne. Vannak tehetséges építészeink és vannak városregulátoraink, kiknek tudására és ízlésére ma már rábízhatjuk magunkat. *Vágó József*, a népszövetség genfi palotájának tervezője csak a minap mutatta be városrendezési terveit; harminc esztendő termését. Érdekesek és figyelemreméltók ezek a tervek, melyek között van néhány finom városrendezési ötlet és van néhány bizarr terv is. *Vágó József*nek van elgondolása a belvárosi Plébániatemplom környékének rendezésére, van ötlete a Károly király út befejezésére és a Deák Ferenc tér sarkának kiképzésére. Nagyon érdekes, hogy a Károly-kaszárnyából lett Központi Városházát miképpen akarja átalakítani és valósággal grandiózus, ahogy az öreg Nemzeti Színház rekonstrukciójával a Rákóczi út elejét miképp akarja újjáépíteni. Vannak, akik azt mondják, hogy mind esupa álom ez a sok terv, egy művészember néha zseniális, néha bizarr tervei, melyek valósággá soha nem válhatnak, már csak azért sem, mert milliók kellene hozzá, már pedig mi szegények vagyunk. Álomnak csakugyan álmok *Vágó József* tervei, de vajjon nem volt-e egyszer álom a Place de l'Etoile is, Párizs gyönyörű csillagtere, mely ma nagyszerű valóság.

El kell költöztetni a Péterffy-palotát

Örülünk, hogy Budapest városfejlesztési bizottsága selejtező seregszemlét tartott a főváros régi épületei fölött és megállapította, hogy melyik a műemlék s mit nem szabad lebontani. *Harrer* Ferenc, Budapest egyik leglelkesebb barátja és legkitünőbb városrendező szakértője az elnöke ennek a bizottságnak, mely tervbe vette, hogy a múlt emlékei közül megmenti a mának és a holnapnak azt, ami megmenthető. A halhatatlanságra ítelt belvárosi házak között szerepel a Piarista uccai *Péterffy-palota* is. Körülbelül ez a legrégibb pesti magánház, melynek barokkdiszei még így, megrokkant állapotban is ivszaidé-

zik a Mária Terézia korabeli Pest hangulatát. Ez a félig már földbesüllyedt egyemeletes kis barokkpalota alkalmasint nagyon rosszul érezheti magát a hatalmas Piarista-ház és az ötemeletes bérházak, a keskeny Galamb ucca és Piarista ucca közé szorítva. Mennyivel szebben festene ez a kis palota egy téren, egy park végében, hol a távlat érvényre juttathatná érdekességét és kedvességét. Én azt hiszem, hogy most, a ház-eltolás technikájának idejében könnyűszerrel át lehetne költöztetni a Péterffyek száznolcvan-esztendő házáat a Károlyi-parkba. Milyen kedveset mutatna ott a lombos fák között, fronttal a Magyar ucca felé fordulva. Természetesen e kis palota számára van ennél jobb hely is Budapestben, mert legszívesebben a Bécsikapu téren állítanánk fel, ha tőlünk függne, még pedig a *Verböczy ucca* végében,

vagy a gróf Csáky Károly háza helyén, vagy *Márkus* Emília meglehetősen elhanyagolt állapotban levő háza telkén, a *Verböczy ucca* 27 alatt.

Azt hiszem, érdemes gondolkozni erről a témáról.

Pásztor Mihály